

ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ: СУТЬ ТА РІЗНОВИДНОСТІ*Запорізька державна інженерна академія, кафедра УСФН*

Соціальне джерело, що лежить в основі філософії екзистенціалізму, - реальні процеси соціально-економічного, політичного і духовного життя Заходу, які знайшли втілення в різних формах відчуження людини. Феномен відчуження виражається в тому, що власна діяльність людини стає для неї чужою силою, що протистоїть їй, пригнічує її, замість того, щоб людина панувала над нею.

Підходи екзистенціалістів до проблеми подолання відчуження неможливо розглядати лише як відображення суперечностей буржуазного суспільства. Ці суперечності мають характер загальнолюдських. Ідейні джерела екзистенціалізму — філософія життя, феноменологія Гуссерля, релігійно-містичне вчення К'єркегора. Відрізняють екзистенціалізм релігійний (Габріель Марсель, Карл Ясперс, Микола Бердяєв, Михайло Бубер) і атеїстичний (Альбер Камю, Жан-Поль Сартр, Мартін Хайдеггер). В екзистенціалізмі знайшла відображення криза лібералізму з його поверхово оптимістичним світосприйняттям і розумінням, з вірою в прогресивний розвиток сучасного суспільства, що не витримує випробувань бурхливими подіями. Екзистенціалізм виник як світогляд несумісний, що ставить питання: як жити людині, що втратила ліберально-прогресивні ілюзії, перед історичними катастрофами. Екзистенціалізм - це реакція на націоналізм епохи Просвітництва і німецької класичної філософії, а також на кантіансько-позитивістську філософію, що набула великого поширення в кінці XIX на початку XX ст.

На думку екзистенціалістів, основна риса раціонального мислення полягає в тому, що впливає з принципу протилежності суб'єкта та об'єкта. В результаті, людина, стоїть перед раціоналістом тільки як об'єкт наукового дослідження і практичної маніпуляції, унаслідок чого такий підхід має «не особистісний» характер. Екзистенціалізм, навпаки, має виступати як протилежність позаособистій об'єктивній науковій філософії. Екзистенціалізм протиставляє філософію науці Гносеологічним джерелом екзистенціалізму є проблеми буття, існування людини, взаємодія раціональних та ірраціональних форм самоосягнення людини. На відміну від Іммануїла Канта, який ставив питання «Що таке людина?», екзистенціалісти зосереджуються на питанні «Як стати людиною?», або конкретніше «Чи можливо стати людиною у вік абсурду, а якщо так, то як?». У екзистенціалістів ключовими є категорії екзистенція, тобто існування, буття, ніщо, суть, погранична ситуація тощо. Категорію екзистенція введено в науковий обіг датським філософом С. К'єркегором, що визначає неповторність, унікальність, суб'єктивність існування окремої людини. На екзистенціалістську методологію застосування філософських категорій значно впливав феноменологічний метод, запропонований німецьким філософом Е. Гуссерлем. Метод ґрунтується на ідеї специфіки філософського вивчення свідомості, що полягає в застосуванні методу інтуїції. Метод Е. Гуссерля дає змогу філософії стати на позиції внутрішнього входження в потік людської свідомості, що забезпечує можливість безпосередньо споглядати, бачення структур чистої свідомості. Феноменологічний метод Е. Гуссерля екзистенціалісти використали, щоб описати не тільки свідомість, що пізнає, а повсякденну свідомість, що перебуває в стані страждання, емоційної навантаженості і навіть перенавантаженості негативними почуттями. Основні форми емоційного стану повсякденної свідомості: турбота, провина, страх, відповідальність, страх смерті тощо. Саме через них людина виходить на реальність.